

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, כ"א כסלו, ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

א. ב"ט כסלו תש"ד — לפני עשרים שנה (שאז חל י"ט כסלו ביום חמישי, כבקביעות שנה זו) — סיפר כ"ק מו"ח אדמו"רי אודות י"ט כסלו תרס"ז (שקביעותו היתה כמו בשנת תש"ד).

כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' אז בוירצבורג שבמדינת אשכנז, ולהתוועדות ד"ט כסלו הגיע קהל רב, וביניהם גם רבים מיהודי אשכנז ("דייטשע אידן"). — בדרך כלל היו נמצאים במקומות המרפא והמנוחה יהודים ממדינות שונות, וגם ממדינות רוסיא, אבל בהתוועדות ההיא היו גם יהודים רבים ממדינת אשכנז עצמה.

כ"ק אדנ"ע דיבר אז אודות הקביעות ד"ט כסלו שחלה תמיד בפרשת וישלח או פרשת וישב.

— כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר זאת, הוסיף והקדים, שידוע פתגם רבינו הזקן² שצריכים לחיות עם הזמן. —

השייכות לפרשת וישלח — בפסוק: "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו'", כי, ענינו של י"ט כסלו הוא התיקון על שבירת הכלים דתהו, ע"י בירור הניצוצות כו'.

והשייכות לפרשת וישב — שהתחלתה "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", היינו, שאצלו הי' ענין של התיישבות ("וישב") בהמקום שאצל אביו יצחק הי' ענין של "מגורי", מלשון מגור ומורא:

יצחק — הוא בחי' גבורה דעתיק, וכיון ש"לית שמאלא בהאי עתיקא"⁴, הרי מובן שאין זה ענין הגבורה כפשוטו, אלא ענין של התגברות, תגבורת העצמות, שמצד זה צריכה להיות ההמשכה עד למטה מטה, שזוהי תכלית כוונת ההתגברות. וזהו המורא של יצחק — "מגורי אביו" — אם אכן אפשרי הדבר שכל הענינים הנעלים יומשכו ויתגלו למטה.

(2) סה"ש תש"ב ע' 29 (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(3) לו, לא.

(4) זח"ג קטט, א. וראה שם רפט, א.

(1) שיחת י"ט כסלו תש"ד ס"ג (סה"ש תש"ד ע' 50). וראה גם שיחת ש"פ וישב תשי"ט בתחלתה (תו"מ חכ"ד ע' 301 ואילך).

וש"נ.

אבל אצל יעקב הי' זה באופן של התיישבות, כי, יעקב הזדעזע ("זיך אַ טרייסל געטאָן") בלכתו ללבן, ובהיותו אצל לבן עסק בעבודת הביוררים בצאן לבן, ועי"ז פעל להמשיך בחי' גבורה דעתיק (דרגתו של יצחק אביו, שהיתה באופן ד"מגורי אביו") באופן של התיישבות. ע"כ תוכן השיחה שחזר כ"ק מו"ח אדמו"ר ב"ט כסלו תש"ד, מדברי אביו, ב"ט כסלו תרס"ז.

ולאחרי כן, בשיחה נוספת בסמיכות להנ"ל⁵ — והרי דורשין סמוכין⁶ — דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר בענין מ"ש באברהם אבינו "וילך למסעיו"⁷, ופירש (לא כפירוש הפשוט שקאי על מסעיו של אברהם אבינו, אלא) שקאי על "מסעו של הקב"ה", והיינו, שהליכתו של יהודי למקום מסויים היא מלמעלה, ואינה תלוי' בבחירתו. — לאחרי שהגיע למקום פלוני, הנה מילוי שליחותו במקום זה תלוי בבחירתו, אבל העובדה שהגיע למקום פלוני אינה תלוי' בבחירתו. וכמו שכללות ענין ירידת הנשמה למטה אינו תלוי בבחירתו, כך גם בואו למקום פלוני אינו תלוי בבחירתו, אלא זוהי שליחות מלמעלה.

ואפילו כאשר נסיעתו ממקומו הקודם היתה קשורה עם ענין של הצלה — הרי ההצלה היתה יכולה להיות גם ע"י בואו למקום אחר, ומה שהגיע למקום זה דוקא, הרי זו שליחות מלמעלה — שצריך להאיר את המקום שאליו הגיע.

ולאחרי כן התחיל כ"ק מו"ח אדמו"ר לדבר ענין נוסף — וכנ"ל שדורשין סמוכין — בנוגע לעבודת החינוך⁸, — לאחרי שהקדים לספר שבתחילה לא רצה לבוא לאמריקא, בגלל שהפחידו אותו ואמרו לו שבאמריקא קשה ביותר, או שאין אפשרות, לפעול עבודה זו —

באמרו, ש"אין נקי" מעבודה זו, וכולם — הן אנשים והן נשים — צריכים לעסוק בעבודת החינוך.

— בכלל אין דרכו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחותיו להזכיר בפירוש אודות נשים בפני עצמן, ואילו בשיחה זו הדגיש בפירוש שכולם צריכים לעסוק בעבודת החינוך, הן אנשים והן נשים. — "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"⁹, או כהלשון המובא

(8) ס"ה (שם ע' 51 ואילך).

(9) ברכות נח, א.

(5) ס"ד (שם ע' 51).

(6) ראה ברכות י"ד, א. כא, ב. וש"נ.

(7) לך לך יג, ג.

לפעמים בחסידות¹⁰: "מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא", היינו, שמ"מלכותא דארעא" יכולים להבין בנוגע ל"מלכותא דרקיעא". וכשם שבמלכותא דארעא אין נקי מעבודת הצבא, כך גם במלכותא דרקיעא אין נקי מעבודת החינוך, וכל אחד ואחת מוכרחים לעסוק בעבודת החינוך.

ב. וע"פ המדובר כמ"פ ש"צדיקים דומים לבוראם"¹¹, וכשם ש"דבר אלקינו יקום לעולם"¹², כך גם דברי צדיקים קיימים לעד¹³, בכל זמן ובכל מקום — הנה גם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל (בי"ט כסלו תש"ד), החל מהשייכות די"ט כסלו לפרשת וישלח ופרשת וישב (ובעיקר השייכות לפרשת וישלח, שנזכרה בהתחלת הדברים), מהווים הוראה נצחית בכל זמן ובכל מקום:

בנוגע לענינו של י"ט כסלו — יכולים לחשוב: כיון שמצד טובו ית' "נתן לנו את תורתו", לא רק גליא דתורה, אלא גם פנימיות התורה, ובאופן של הבנה והשגה — הי' ראוי בי"ט כסלו להסתגר בחדר ולהתעמק במאמר חסידות, ולהתאחד עי"ז עם אין-סוף, ש"נתן לנו את תורתו", ו"פדה בשלום נפשי"¹⁴.

ועל זה אומר כ"ק מו"ח אדמו"ר: לא זה ענינו של י"ט כסלו; במה מתבטא ענינו של י"ט כסלו — בבירור הניצוצות ד"אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום"!

לכאורה: בשביל לידע כיצד לברר דברים גשמיים — מספיק לימוד כל פרטי הדינים בקיצור שו"ע, ולכל היותר, הלימוד בשו"ע של רבינו הזקן שבו נתבארו בקצרה גם טעמי ההלכות (שעי"ז נשללת נתינת מקום לטעות כו'), ולא נוגע כאן הענין של י"ט כסלו; אך על זה באה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר — שענינו של י"ט כסלו, תורת החסידות, הוא — לירד לענינים תחתונים, עניני ארץ אדום, כדי לבררם.

ובזה מתבטאת התחלת הענין די"ט כסלו:

ענינו של י"ט כסלו אינו מתחיל ב"וישב יעקב בארץ מגורי אביו", כחי' גבורה דעתיק, שזהו שרש כל התורה בכלל (שלכן נאמר במתן-תורה

13) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכט.

14) תהלים נה, יט.

10) תניא אגה"ק סכ"ד. אה"ת שמות ע' פט. ועוד.

11) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח.

12) במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

12) ישעי' מ, ח.

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה גו"¹⁵), והשרש דפנימיות התורה בפרט, אלא ההתחלה היא בפרשת וישלח, ולא בהתחלת הפרשה (כמו בפרשת וישב), "וישלח יעקב מלאכים", אלא בסיום הפרשה — "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום גו", "שהו"ע הירידה לברר את הניצוצות שנפלו למטה ביותר. ודוקא בענין זה מתבטאת התחלת הענין די"ט כסלו, תורת החסידות.

אבל מיד באה ההבהרה:

מצד פיתויי היצר, יכולים לחשוב, שכדי לברר את "המלכים אשר מלכו בארץ אדום" יש צורך להתנתק, לפי שעה עכ"פ, מההתעמקות בתורת החסידות כו'.

אך עז"נ¹⁶ "לפני מלך מלך לבני ישראל", היינו, שניצוצות אלו מושרשים למעלה מבחי' בנ"י, וכדיוק הלשון "לפני גו' בני ישראל", מלשון פנימיות (כפירוש תורת החסידות בתיבת "לפני"¹⁶), והיינו, שע"י העבודה דבירור הניצוצות ממשיכים בבנ"י מבחי' "לפני מלך מלך לבנ"י", שבחי' זו תומשך בפנימיותו.

וזהו ענין הב' שבי"ט כסלו — השייכות לפרשת וישב — שלאחרי ההתחלה שיוורד לארץ אדום כדי לברר בירורים, אזי נעשה "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", שממשיך בחי' גבורה דעתיק, ובאופן של התיישבות.

ג. וזהו גם מה שדיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשנת ת"ש¹⁷) בנוגע לענין החסידות, באמרו, ש"אין חכם כבעל הנסיון"¹⁸, והיינו, שהתאמתות ההשכלה וההשגה היא — דוקא כשבאים לידי נסיון בפועל, שאז באה ה"השכלה" ב"עבודה".

ומהו ענין ה"עבודה" — ממשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר ומפרש¹⁹ — מלשון עורות עבודים, והיינו, שאין הכוונה כאן להמבואר בריבוי מקומות ש"עבודה" הו"ע עבודת התפלה, תפלה באריכות, שלאחרי שנסתיים מנין אחד ומנין שני ה"ה ממשיך עדיין בתפלתו, אלא כאן הכוונה ב"עבודה" היא לעורות עבודים — שלוקחים עור גס של בהמה, וכותבים עליו פרשיות התפילין, שהו"ע המשכת ד' מוחין, והיינו, שהענין דד' מוחין שהוא גילוי פנימיות התורה — ממשיכים גם בעור גס.

ה"ש"ת ע' 44 ואילך.

15) יתרו כ, א.

18) ראה עקידה פ' נח. מעבר יבוק ש"ב.

16) ראה תו"א תצוה פד, סע"א. לקו"ת

וראה גם לעיל ע' 89. וש"נ.

ואתחנן ח, סע"ד. ובכ"מ.

19) ראה סה"ש תש"ג ע' 173 ואילך.

17) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' יא. סה"ש קין

וזהו אמיתית הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" — לא רק ב"חוצה" שבאדם עצמו, כמו השכל שנקרא "חוצה" לגבי פנימיות נפשו²⁰, כך, שע"י לימוד החסידות בהשגת השכל ה"ה מפיץ את המעיינות ב"חוצה" שבו, אבל, אין זה מספיק, אלא צריך להפיץ את המעיינות ב"חוצה" ממש, שאין תחתון למטה ממנו — בעור הגס, ב"המלכים אשר מלכו בארץ אדום".

וכאשר ההנהגה היא באופן כזה — הנה לא זו בלבד שלא יחסר אצלו מאומה, אלא אדרבה: דוקא ע"ז נעשה "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", "ש"לוקח" בחי' גבורה דעתיק באופן של התיישבות.

וכידוע מאמר אדמו"ר האמצעי אודות הפס"ד שפסקו למעלה (בזכות המס"נ כו'), שבכל עניני החסידים תהי' ידם על העליונה²¹, והיינו, שלא זו בלבד שלא יהי' גרעון, אלא אדרבה — ידם על העליונה, והרי הפירוש ד"עליון" הוא שאין עליון למעלה הימנו, והיינו, שמתקשרים עם אין-סוף. וע"ד מאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²², שכאשר מסתגר בחדר ולומד לקוטי-תורה, אזי מרגיש ("ער דערהערט") אין-סוף.

וכל זה נעשה ע"ז שיעקב הזדעזע ("זיך אַ טרייסל געטאָן") תחילה (כדברי כ"ק אדנ"ע הנ"ל (ס"א)), ואעפ"כ, (למרות שהזדעזע והתיירא כו'), לא נשאר בארץ ישראל, בליובאוויטש, או בבית-כנסת ובית-מדרש, אלא הלך לחרן לברר צאן לבן, ודוקא ע"ז נעשה "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", שהמשיך בחי' גבורה דעתיק בהתיישבות, והיינו, שהענין שאצל אביו הי' באופן של מגור ומורא ("מגורי אביו"), הנה אצל בנו ותלמידו הי' זה באופן של התיישבות²³.

* * *

ד. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר²⁴, שבין הספרים שאביו כ"ק אדנ"ע הי' רגיל לעיין בהם קודם "יחידות", היו: כתר שם טוב, אור תורה ותניא. וגם סדר הספרים הוא בדיוק: כתר שם טוב — ליקוטים מהבעש"ט, אור תורה — מהרב המגיד, ותניא — מרבינו הזקן.

ולהעיר, שכפי שנראה מהקדמת הכתר שם טוב, ועד"ז בשאר ספרים שבהם מדובר אודות הכש"ט, הנה ענינים רבים מהליקוטים מהבעש"ט

(20) ראה גם לעיל ע' 276. וש"נ.

(21) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע וש"נ.

(22) חסר הסיום (המו"ל).

רסד ואילך.

(23) סה"ש תש"ט ס"ע 336 ואילך.

(24) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רכא.

שבכתר שם טוב הם מדברי רבינו הזקן — מרשימותיו או מדברים שאמר בעל-פה. וכן בנוגע לאור תורה — נלקחו ענינים רבים מרשימותיו של רבינו הזקן.

ולדוגמא²⁵:

כ"ק אדמו"ר הצמח צדק כותב בא' ממאמריו (בנוגע למאמר ד"ה עולת תמיד)²⁶: "וז"ל האו"ת מהמגיד נ"ע²⁷, וי"א שהוא מכת"י אאזמו"ר²⁸ נ"ע, ואינו ברור". וע"פ הנ"ל, אולי מקום לומר שעוד מאמרים ב"אור תורה" הם מכת"י כ"ק אדמו"ר הזקן.

ומתאים עם המדובר כמ"פ²⁹, שגם את הבעש"ט והמגיד "לוקחים" ע"י רבינו הזקן, כמבואר בארוכה בשיחות ומכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁰, ע"פ כמה משלים ודוגמאות, כמו משל הפשתן, וכי"ב.

ה. ובכן, באור תורה³¹ מבאר הפסוק "וישב יעקב וגו'" — שקאי על צדיקים, וז"ל:

"הצדיק .. שנשתלח בעוה"ז .. כל ימי עיכובו ("וישב", לשון עכבה³²) בעוה"ז, הוא בדביקות בהש"י, ואף שהוא בארצות וחומריות עוה"ז ("בארץ"), עכ"ז הוא ב"מגורי אביו", ר"ל ביראת אביו שבשמים, ואפילו הוא בין הרשעים אינו לומד ממעשיהם, וזהו בארץ כנען, כמ"ש³³ כנען בידו מאזני מרמה, ואעפ"כ מחזיק בתומו, וכוונתו רק להרבות תולדות, שהוא מצות ומעשים טובים, והם עיקר תולדותיו של הצדיק³⁴. וזהו אלה תולדות יעקב יוסף³⁵, כלומר, להוסיף בכל יום שעשוע ותענוג ונחת רוח ליוצרו".

ולכאורה צריך להבין: מדוע נאמר כאן "יעקב" ולא "ישראל" — הרי מדובר אודות צדיק, שגם בהיותו בארץ כנען הרי הוא במעמד ומצב של "מגורי אביו", ומוסיף תענוג ונח"ר למעלה, וא"כ, ה"י הכתוב צריך

25) ראה גם שיחת ש"פ וישב תשכ"ב קמב, א. סה"ש תש"ד 21.
 26) הערה 7 (תו"מ ח"ב ע' 321).
 27) אוה"ת פינחס ע' איקטו.
 28) בהוצאת קה"ת תשס"ו — סק"נ.
 29) רבינו הזקן.
 30) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 245. חכ"ז ע' 31.
 31) ע' 91. ע' 130. ועוד.
 32) ראה אג"ק שלו ח"ב ע' שע. לקו"ד
 33) קמב, א. סה"ש תש"ד 21.
 34) ריש פרשתנו. וראה גם שיחת ש"פ וישב הנ"ל ס"ב (תו"מ שם ע' 322). וש"נ.
 35) ראה מגילה כא, סע"א. פרש"י בלק כב, ח. עקב ט, ט.
 36) הושע יב, ח.
 37) ראה ב"ר פ"ל, ו. פרש"י ר"פ נח.
 38) פרשתנו לו, ב.

להזכיר השם "ישראל", שם המעלה, ע"ש "לי ראש"³⁶, ולמה נזכר השם "יעקב", מלשון עקב?

והביאור בזה — שהענין ד"יוסף", הוספה בנח"ר ותענוג שלמעלה, נפעל דוקא ע"י העבודה ד"יעקב", שזוהי העבודה דקבלת עול.

ובהקדים הביאור בדברי אדמו"ר הזקן באגה"ק³⁷ בענין טעמי מצוות שלא נתגלו, ש"גם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם כו" — שמדייק בלשונו, שלא זו בלבד שאין זה "תכלית המצוה", כיון שאמיתית המצוה היא רצון העליון שלמעלה מהטעם, אלא גם בבחי' הטעם גופא "אין זה .. תכלית הטעם", ולכן עיקר קיום המצוה צריך להיות בשביל לקיים רצון העליון.

וכמ"ש הצמח צדק בדרך מצוותיך³⁸ — ספר שענינו לבאר טעמי המצוות — ש"העיקר כו' לכוין שכך ציווהו הבורא .. מצוותו ורצונו העליון ב"ה .. ומה שמובן קצת ענינו .. הוא באמת רמז וכטפה מאוקיינוס בלבד כו'".

ונמצא, שע"י העבודה ד"ישראל", "לי ראש", עבודה שע"פ טעם ודעת — לא לוקחים את העצם של המצוה.

וכיצד פועלים את הענין ד"יוסף", הוספה בנח"ר ותענוג שלמעלה — הרי זה כמארז"ל³⁹ "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", היינו, שהנח"ר למעלה הוא עי"ז ש"נעשה רצוני", שהו"ע קיום המצוות בקבלת עול, מצד רצון העליון.

ולכן נאמר "אלה תולדות יעקב יוסף" — כיון שהענין דיוסף נעשה ע"י העבודה דיעקב דוקא.

ולא רק בנוגע ל"יוסף" נזכר השם "יעקב" דוקא ("אלה תולדות יעקב יוסף"), אלא גם בהתחלת הכתוב, בענין "בארץ מגורי אביו בארץ כנען", נאמר "וישב יעקב" דוקא, כי, כדי להיות במעמד ומצב ד"מגורי אביו", גם כשנמצאים בארצות וחומריות, בארץ כנען — הרי זה (לא ע"י השגה, אלא) דוקא ע"י קבלת עול, ענינו של יעקב.

ו. וענין זה שייך גם ל"ט כסלו — "פדה בשלום נפשי":

(36) פע"ח שכ"ט פ"א. שעה"פ וישלח לב, כט. סה"ל ויחי מז, כח. מח, ב. ועוד. ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.
(37) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.
(38) ד, ב.
(39) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.
(37) ס"ט (קכח, א).

דובר לעיל⁴⁰ בפירוש הכתוב "פדה בשלום", שהפדי' צריכה להיות בשלום דוקא; לא בדרך מלחמה, ויתירה מזה, אפילו לא "חרב של שלום"⁴¹, כי אם שלום ממש, כמבואר הענין בכ"מ, ובפרט בדרושי פדה בשלום⁴². וענין זה צריך להיות אצל כל אחד מישראל, שהרי הגאולה העתידה — שתהי' באופן של "פדה בשלום" — תהי' בנוגע לכל אחד מישראל. ולכאורה אינו מובן: כיצד יכול כל אחד מישראל לפעול הענין ד"פדה בשלום"?

אך הענין הוא — שזהו מצד בחי' יעקב שיש בכל אחד מישראל, שזהו השם העצמי של בני, שהרי "ישראל" הוא שם הכינוי, כמ"ש⁴³ "בשם ישראל יכנה", וכינוי הוא רק חיצוניות, ולא העצם, ואילו שם העצמי של בני הוא "יעקב", שמורה על ענין הקבלת עול, שיש בכחו של כל אחד מישראל.

ודוקא ענין הקבלת עול פועל הענין ד"פדה בשלום נפשי" — שלא זו בלבד שמנצח את המנגד, אלא המנגד עצמו נהפך לטוב, כי, ע"י העבודה דיעקב פועל שגם "בארץ", בארציות, נעשה "מגורי אביו", ופועל הענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף", שענינו של יוסף הוא כמ"ש⁴⁴ "יוסף ה' לי בן אחר", כפירוש הצ"צ⁴⁵ שגם מ"אחר" עושים (לא רק עבד, אלא גם) בן (שלמעלה מעבד) — שזהו תוכן הענין ש"גם אויביו ישרים אתו"⁴⁶, שגם האויבים נהפכים לטוב ומשלימים עמו, וע"י הפיכת המנגד לטוב נעשית שלימות נעלית יותר ("ישרים" גם מלשון שלימות⁴⁷) — שמוסיף בתענוג שלמעלה, וממשיך בחי' גבורות דעתיק בהתיישבות.

וזהו ג"כ הענין ד"פדה בשלום נפשי", שדרשו רז"ל⁴⁸ שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" — "צבור" ר"ת צדיקים בינונים ורשעים (כמ"ש בספר קהלת יעקב⁴⁹, ספר שמביא אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ריבוי פעמים⁵⁰), והיינו, שמצד הקבלת עול ה"ה מתעסק

40 שיחת י"ט כסלו ס"ב (לעיל ע' 250). ועוד.

41 תענית כב, ב.

42 ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קנ. וש"נ.

43 ישע"י מד, ה. וראה דברי כ"ק מו"ח

אדמו"ר ב"קול קורא" בענין "לאלתר לתשובה לאלתר בגאולה" (ראה אג"ק שלו ח"ה ע' (תטו).

44 ויצא ל, כד.

45 ראה אוה"ת עה"פ (רכ, א ואילך).

46 משלי טז, ז.

47 ראה לקו"ת ראה ל, ג. ובכ"מ.

48 ברכות ת, רע"א.

49 ערך שליח ציבור (הב'). וראה גם

שיחת י"ט כסלו דאשתקד סי"ב (תו"מ חל"ה

ע' 261). וש"נ.

50 ראה גם תו"מ סה"מ אב ע' קכה

הערה 4. תו"מ חל"ה ע' 91. וש"נ.

גם עם רשעים להפכם לטוב, וכנ"ל שיעקב (מצד הקב"ע) הזדעזע והלך לברר צאן לבן, ועיי"ז נעשה "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"⁴⁸, שפועל זיכוכך בדברים הגשמיים שיורגש בהם אלקות, כמ"ש⁵¹ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'".

* * *

ז. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ה) בענין טעמי תורה, הנה אע"פ שהכוונה באגה"ק הנ"ל היא לטעמים שבפנימיות התורה, הרי אין ענין יוצא מידי פשוטו, שבוזה נכללים גם הטעמים שבנגלה דתורה. ובנוגע לענינו:

דובר ב"ט כסלו"⁵² אודות הקישור של סיום הש"ס עם התחלת הש"ס (ע"פ מ"ש בספר יצירה⁵³ שנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן), שבסיום הש"ס מדובר אודות תורה — "כל השונה הלכות" שענין זה צריך להיות "בכל יום", דהיינו פעם אחת במשך המעת-לעת, ואילו בהתחלת הש"ס מדובר אודות ק"ש — "מאימתי קורין את שמע", שבוזה ישנה החלוקה דיום ולילה — ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית.

ועל זה נשאלה השאלה, שלכאורה איפכא מסתברא — שבתורה שענינה הבנה והשגה צ"ל חילוקים בין יום ללילה, משא"כ בק"ש שענינה קבלת עול מלכות שמים של "הוי' אחד"⁵⁴, אשר "אני הוי' לא שניתי"⁵⁵, למעלה משינויי הזמן — אין מקום לחילוק בין יום ללילה.

אך לכאורה, כללות מבנה הדברים הנ"ל, אין לר מקום בנגלה דתורה (כי אם ע"פ פנימיות התורה), שהרי יש מחלוקת בין ר' יהודה לר' שמעון אם דרשינן טעמא דקרא⁵⁶, ולדעת רוב הפוסקים ההלכה היא שלא דרשינן טעמא דקרא, ולפי רוב המפרשים — כן היא גם דעת הרמב"ם⁵⁷ (והמנחת חינוך⁵⁸ שכתב שלדעת הרמב"ם דרשינן טעמא דקרא, הוא דעת יחיד).

ח. אמנם, האמת היא, שאיתא בתוס' ר"פ הניזקין⁵⁹ שר"י ור"ש

(51) ישע"י מ, ה. (57) ראה שד"ח כללים מע' ט' כלל טו.
 (52) שיחת י"ט כסלו סכ"ט (לעיל ע' 280) וראה גם אנציק' תלמודית (כרך כ) ערך טעמא ואילך). וש"נ. (58) מצוה תסד.
 (53) פ"א מ"ז. (59) גיטין מט, ריש ע"ב. וראה שד"ח שם כלל טז.
 (54) ואתחנן ו, ד. (55) מלאכי ג, ו.
 (56) ב"מ קטו, א. וש"נ.

"לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא", אבל במקום שאין נפק"מ לדינא, הכל מודים שדרשינן טעמא דקרא.

ועפ"ז מתורץ בנוגע לרמב"ם — שאף שלדעת רוב המפרשים ס"ל שלא דרשינן טעמא דקרא, מ"מ, מבאר הרמב"ם טעמיהם של כמה מצוות, ולא רק בספרו מורה נבוכים, שאינו ספר של פסקי-דינים, אלא גם בספר יד החזקה, שהוא ספר של פסקי-דינים (כפי שמבאר בהקדמה מטרת החיבור: "שיהיו כל הדינין גלויין לקטן ולגדול, בדין כל מצוה ומצוה .. כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם, בדין מדיני ישראל (כולל גם הדינים שיצטרכו לידע כשיבנה ביהמ"ק השלישי) .. לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם"),

ולדוגמא: בנוגע למצות תקיעת שופר שבהתחלת השנה, כותב הרמב"ם⁶⁰ ש"רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם וכו'", כפי שמאריך בפרטי הדברים (וכמבואר במאמרי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ובמאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹, שבאריכות לשון הרמב"ם מרומזים ג' הענינים דמלכיות זכרונות ושופרות); וכן כותב בסוף הל' תמורה: "ירדה תורה לסוף מחשבת האדם .. שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו .. ואם תתן לו רשות להחליף הרע בפה, יחליף היפה ברע, ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף וכו'"; וכן כותב בסוף הל' מקוואות בנוגע לענין הטבילה מן הטומאה — שקשור עם הגאולה העתידה, שאז יקויים היעוד⁶² "וזרקתי עליכם מים טהורים גו'" — ש"רמז יש בדבר .. הביא נפשו במי הדעת הטהור",

כי, במקום שאין נפק"מ לדינא, הכל מודים שדרשינן טעמא דקרא, והיינו לפי שע"י ידיעת הטעם נעשה תוספת חיות בקיום המצוה.

ט. ולהעיר:

לאמיתו של דבר, לא יתכן שלא תהי' נפק"מ לדינא מצד דרשת טעמא דקרא, ובודאי שמכל סברא בתורה מוכרח להיות איזה נפק"מ בנוגע לפועל.

ועכצ"ל, שהפירוש בדברי התוס' הנ"ל שר"י ור"ש "לא פליגי אלא

(60) הל' תשובה פ"ג ה"ד. ע' 130. תו"מ סה"מ תשרי ס"ע כד ואילך.

(61) המשך תרס"ו ע' ב. סה"מ תרצ"א ע' ועוד.

ו ואילך. תש"ב ע' 7. וראה גם לקו"ש ח"ט (62) יחזקאל לו, כה.

היכא דאיכא נפקותא", הוא, בנוגע "לנפקותא" על אתר, "כגון גבי חובל בגד אלמנה"⁵⁹, שלר"ש דדריש טעמא דקרא, "עשירה ממשכנין אותה עני' אין ממשכנין אותה"⁶⁰, ועד"ז גבי "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישרם"⁶¹, שלר"ש דדריש טעמא דקרא, "שיימינן בדמזיק"⁵⁹, אבל כאשר אין נפק"מ לדינא על אתר, הנה אף שתהי' נפק"מ במקום אחר, הכל מודים שדרשינן טעמא דקרא.

וראי' לדבר:

איתא בגמרא⁶⁴: "הוא ללמוד ובנו ללמוד, הוא קודם לבנו", כמו במצות פדיון ש"הוא קודם לבנו", כיון ש"מצוה דגופי' עדיפא", ר' יהודה אומר, אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודמו", ולכן צריך האב לטרוח ולספק צרכי לימוד בנו, כפי שפוסק רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁶⁵.

וטעם הדבר — כי, ענינה של מצות תלמוד תורה הוא הבנה והשגה, וכיון שאצל הבן תהי' השגה גדולה יותר, הרי הוא קודם, והיינו לפי שהשגה פחותה בתורה אינה נחשבת לגבי השגה נעלית יותר, כמובן מזה שמקרא מגילה, ללא עיון כו', נחשב לדחיית תלמוד תורה⁶⁶, כמשנ"ת בארוכה בי"ט כסלו⁶⁷.

ולכאורה אינו מובן: הרי ההלכה היא שבמקום שיש נפק"מ לדינא לא דרשינן טעמא דקרא, ויתירה מזה, בנדו"ד לא נוגע פסק ההלכה, כיון שבעל המאמר הוא ר' יהודה שפליג על ר"ש וס"ל שלא דרשינן טעמא דקרא, ובנדו"ד, יש נפק"מ לדינא, שהרי מצד הטעם שת"ת הו"ע של השגה (כנ"ל) נמצא ש"בנו קודמו"?!

ועכצ"ל, שגם כאשר יש נפק"מ לדינא, אבל לא על אתר — הכל מודים שדרשינן טעמא דקרא.

וכיון שכן, יש מקום לשאלה הנ"ל — שמצד זה שתלמוד תורה ענינה הבנה והשגה, הי' צריך להיות בזה חילוקים בין יום ללילה, משא"כ בק"ש כו'.

י. ויש להוסיף, שגם אם נפרש דברי התוס' (שלא כפירוש האמיתי, אלא) שבמקום שיש נפק"מ לדינא, אפילו במקום אחר, לא דרשינן טעמא דקרא — הרי:

66) מגילה ג, א.
67) סכ"ב (לעיל ע' 271). וש"נ.

63) משפטים כב, ד.
64) קידושין כט, ב.
65) פ"א ה"ז.

בנוגע לתלמוד תורה שענינו הבנה והשגה — הרי זה מפורש להדיא בדברי הגמרא הנ"ל; וכמו"כ מצינו להדיא שבתלמוד תורה נוגע הענין דיום ולילה — כמ"ש⁶⁸ "והגית בו יומם ולילה", שלכן חייב כל אחד מישראל "לקבוע לו עתים לתלמוד תורה ביום ובלילה", ולכל הפחות "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"⁶⁹.

וכן בנוגע לקריאת שמע שענינה קבלת עול מלכות שמים — הנה איך שיהי' הפירוש בדברי התוס' הנ"ל, הרי מפורש להדיא בגמרא⁷⁰ בנוגע לק"ש: "ר' ירמי' הוה יתיב קמי' דר' [חייא בר אבא] חזי' דהוה מאריך טובא, א"ל, כיון דאמליכתי' למעלה ולמטה ולד' רוחות תו לא צריכתי", ומזה מובן: (א) שפחות מכוונה זו — אין יוצאים י"ח ק"ש, (ב) ויותר מזה — אין זה בכלל החיוב דק"ש.

ועפ"ז: כיון שתלמוד תורה ענינו הבנה והשגה, שמצד זה יש מקום לחילוקים דשחרית וערבית, ואילו ק"ש ענינה קבלת עול מלכות שמים, שהו"ע ההתקשרות עם "אני הוי' לא שניתי" — מהו הטעם שבק"ש ישנם שני זמנים מחולקים, ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית, ואילו בת"ת נוגע רק הענין ד"שונה הלכות בכל יום", פעם אחת ביום?

ונתבאר הענין בזה⁷¹ — על יסוד מאמר רבינו הזקן ד"ה ונשב בגיא⁷², כביאור הטעם שגם מי שתורתו אומנתו מפסיק לק"ש⁷³, שתורה ענינה מלמעלה למטה, וק"ש ענינה מלמעלה למטה, שהו"ע היחוד מצד העולמות.

וזוהו גם דיוק הלשון "כד אמליכתי' כו" — שאין זה באופן שמכריז ומודיע "ה' מלך", ע"ד מ"ש באברהם אבינו "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"⁷⁴, "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא"⁷⁵, אלא שהוא ממליך את הקב"ה, והיינו, שברגע שלפנ"ז, קודם שקרא ק"ש, לא הי' הקב"ה מלך, כביכול, וע"י שקורא ק"ש הרי הוא ממליך את הקב"ה למלך — כיון שזהו יחוד מצד המטה, שהאדם העובד ממליך את הקב"ה.

ולכן: בק"ש שענינה הוא היחוד מצד המטה — נוגע שינויי הזמנים של ערבית ושחרית; משא"כ תורה שענינה המשכה מלמעלה, למעלה מהעולם — לא נוגע בה שינויי הזמנים דיום ולילה, ורק בגלל

(72) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' פח

ואילך.

(73) שבת יא, א.

(74) וירא כא, לג.

(75) סוטה יו"ד, סע"א ואילך.

(68) יהושע א, ח.

(69) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד.

(70) ברכות יג, ב.

(71) שיחת י"ט כסלו הנ"ל הערה 206

(לעיל ע' 282).

ש"יומי מיפסקי מהדדי⁷⁶ צריך להיות "שונה הלכות בכל יום", כמשנת"ל בארוכה.

אלא שבענין זה ישנו החידוש ד"הליכות עולם לו" — שגם ב"עולם", בשינויים שבעוה"ז, ממשיכים את התורה כפי שהיא למעלה משינויים, שעי"ז מתגלה ש"אין עוד מלבדו"⁷⁷, שזהו"ע נעלה יותר מבחי' "אחד" דק"ש, כידוע ש"יחיד" הוא למעלה מ"אחד"⁷⁸, ועאכו"כ הענין ד"אין עוד מלבדו" שהוא נעלה עוד יותר.

* * *

יא. מאמר ד"ה להבין ענין החלומות.

* * *

יב. [בהמשך למשנת"ת במאמר⁷⁹ בנוגע לנחמה על העבודה בזמן הגלות שהיא בבחי' "היינו כחולמים" — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א⁸⁰]: ועד"ז בנוגע אלינו:

זה י"ד שנה שחוזרים ותובעים זאת ללא הרף ("מ'האָלט אין איין מאַנען"), יותר ממאה פעמים, כל מה שתבעו רבותינו נשיאינו, ואעפ"כ, נשאר המצב כמו שהי' מקודם! וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' אומר⁸¹: "ראַבאָטו ניע ווידיאט" (לא ניכרת פעולת העבודה). — מי שהי' מקודם לכן צדיק גמור, נשאר צדיק גמור; מי שהי' בינוני, נשאר בינוני; ומי שהי' במצב של שינה ורוצה להשאר דוקא בעניניו הארציים והחומריים — אינו מאפשר שיוציאו אותו משם ונשאר בחומריותו.

מצאתי כבר "פשט"ל", שמ"ש בגמרא⁸² שהחיוב ד"הוכח תוכיח"⁸³ הוא "עד מאה פעמים", הרי זה בדרך גוזמא למטה קתני⁸⁴, ולכן הנני ממשיך בעבודה ד"הוכח תוכיח". אלא מאי, אין בזה געשמאָק — מי יאמר שצריך שתהי' העבודה מתוך געשמאָק, ומי יאמר שצריך להיות מעמד ומצב ד"עולמך"⁸⁵ תראה בחיך"?! ... ומה שיש קושיא מדוע נפל כל זה לחלקי דוקא — הנה למי איכפת שיש לך קושיא?! ...

בבכי (המו"ל).

(76) נזיר ז, א.

(81) ראה סה"ש תרפ"ב ע' 27. וש"נ.

(77) ואתחנן ד, לה.

(82) ב"מ לא, א.

(78) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ.

(83) קדושים יט, יז.

(79) פ"ה (לעיל ע' 298).

(84) ראה גם שיחת י"ט כסלו סכ"ז (לעיל ע' 278).

(80) התחלת הדיבור היתה כאילו בבת-

ע' 278).

שחוק, אבל תיכף ומיד הרצינו פני כ"ק

(85) ברכות יז, סע"א.

אדמו"ר שליט"א, ודיבר בקול מאופק שנקטע

ובכן, הן אמת שהעבודה צריכה להיעשות, אבל, אין בזה חיות, שהרי במשך זמן זה הי' מוטב לכאורה להסתגר בחדר וללמוד לקוטי-תורה "און דערהערן אין סוף"²²... — מוטב הי' ללמוד פנימיות התורה, שלמעלה אפילו מנגלה דתורה, ומכ"ש למעלה מ"הוכח תוכיח" מי שכבר דיברו עמו מאה פעמים ואעפ"כ הרי זה עדיין ללא תועלת!...

אך על זה היא הנחמה מהענין ד"היינו כחולמים" — כאמור לעיל שענין החלום שיש בו ענינים אמיתיים ושקרים הוא למעלה מהטבע כו', וסוכ"ס הנה גילוי האור כשלעצמו פועל זיכוך וביטול הכלים.

* * *

יג. יש להזכיר גם אודות ה"דינער" עבור הישיבה שיערך בעזה"י מחר⁸⁶, שכן, בכלל צריכים להשתתף בענין של ישיבה, ובפרט בנוגע לישיבת תומכי תמימים.

ומה גם שה"דינער" נערך בימים הסמוכים ל"ט כסלו, כדי שיוכלו לנצל זאת עבור הפצת המעיינות חוצה — שזהו גם ענינה של תומכי תמימים — ולפעול את הענין ד"פדה בשלום נפשי", ע"י העסק בתורה ובגמ"ח ותפלה עם הציבור.

ואף שלעת-עתה חסר עדיין בישיבה — אצל התלמידים, והעיקר הוא מצד החסרון אצל הרמ"ם, משגיחים, משפיעים ומנהלים — הרי ענין זה אינו שייך ל"תמכין דאורייתא"; הם צריכים ליתן את הגשמיות, והתלמידים והרמ"ם כו' יעשו כבר מהגשמיות — רוחניות.

והעיקר — שיהי' זה באופן של הרחבה, באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁸⁷, ועד ל"נחלה בלי מצרים"⁸⁸.

(87) ויצא כח, יד.

(88) שבת קיח, סע"א.

(86) ראה גם מכתב ערב י"ט כסלו שנה זו

(אג"ק חכ"ג ע' מד ואילך) — למשתתפים

בחגיגה השנתית כו'.